

A Bakony-hegység és a Bakonyalja természeti emlékei

(Folytatás.)

Írta: Földváry Miksa.

12. A HÓDOSÉRI JEGENYEFENYVES.

Ez a túlevelű erdő szintén Esterházy Pál gróf tulajdonában van és Bakonyszentlászló község határában, a bájos Hódosér és az Egerkútvölgye összefolyásánál, enyhe lejtésű hegyoldal nyugati részén terül el.

A jegenyefenyő-erdő ugyan csupán három kat. hold kiterjedésű, azonban kis terjedelme mellett is megérdemli, hogy természetvédelmi szempontból foglalkozzunk vele, mert egyrészt talán az egyetlen jegenyefenyves a Bakonyban, másrészt viszonylagosan olyan szép növésszerű egyedekből áll, hogy erdőgazdasági és növényföldrajzi szempontból is méltó a figyelemre.

Nem kizárólag jegenyefenyő alkotja az állományt, hanem 0.1 elegyarányban a bükk is tarkítja. Átlagos záródása ma már csak 0.7-re becsülhető, mert hótörés miatt az utóbbi években meglehetősen sokat szenvedett, úgy hogy ezideig már mintegy 300 m³-t szálalva ki kellett termelni.

Az állomány kora 75—80 év.

Kerner „Bakonyer Wald” című, az 1856. évben megjelent művében azt írja, hogy jegenye-, vörös- és lúcfenyőt a Bakonyban még természetesen sem talált.

Valószínű, hogy ez a jegenyefenyves éppen abban az időben keletkezett.

Több törzs mellmagassági átmérőjét megmérve, a következő méreteket találtuk: 135, 161, 170, 176, 193 cm; a csúcsmagasság 30—35 m.

Az erdőrész a Bakony északi részében, 320—330 méternyire a tenger színe fölött, mészkő kőzeten, jó erdei talajon terül el.

Az állomány növekedése megfelelő, az évgűrűk egyenletesek; a hótöréstől történt károsítástól eltekintve, az állomány egészséges.

*Öreg jegenyefenyves a Hódosér völgyében (Bakonyszentlászló).
Földvály Miksa felvétele.*

13. A BAKONYBÉLI „SZENTKÚT”-REZERVATUM.

A legenda szerint Szent Gellért püspöknek a bakonybéli Szentkút mellett szerény hajléka volt.

Valóban méltó is e poétikus hely dicső multjához.

Amint a forrás mellett álló kápolna mögött kezdődő és kígyóvonalba a hegytetőre felkapaszkodó keresztútra lépünk,

nemcsak a krisztusi kinszenvedés által kiváltott szent meghatottság tölti be lelkünket, hanem Szent Istvánnak az ezer évvel ezelőtt erősen felfelé ívelő Nagy-Magyarországának minden dicső emléke itt zsong körülöttünk és a hegy ormán a Kálvária szent keresztjét övező lúcfenyősor zúgása elmélázó hangulatot ébresztve, ezeréves magyar multról regél.

Sörös Pongrác azt írja „A bakonybéli apátság története” című könyvében, hogy: „A nép Szentkút néven ismeri Gellért hagyományos tartózkodó helyét és szájában máig fennmaradt az a hit, hogy a régi jobb időkben az apátsági templomból az angyalok éjjelenként elragadó égi hangokon zengedezvén az Úr dicsőítésére zsolozsmákat, látogatták ezen szent helyet. És valóban nem is lehet helyet képzelni, amely ájtatos fohászokra jobban buzdítana, mint szent kutunk környéke, hol a patakocska szünetnélküli gyöngye moraja Isten szellemétől átlengedezett ezredéves bükkök lombjainak susogásával olvad össze.”

Ugyan messze vannak ettől a magas kortól az író képzeletében ezeréves multtal felruházott bükkök, mindazonáltal jó néhány száz esztendősek lehetnek azok a bükkfák, melyek a Szentkútnak is mondott Borostyánkút hármass forrását szegélyezik s melyek mellmagassági területét megmérve, azt 245, 272, 276, 320 cm-nek találtuk.

Az ellipszis-alakú víztartómedencébe ömlő három forrás Bakonybél határában, a községtől 1 km-nyire D-irányban, a Szentgál felé vezető út mentén, 5°—15° lejtésű domboldal lábánál fakad, melyből a tetőre félkörben vezet fel az út, zöld mohával borított szép sziklacsoport mellett.

A bővizű hármass forrás a domboldalon levő erdővel és az előtte elterülő réttel a bakonybéli Szent Benedek-rendi apátság tulajdona s az 1046. kat. helyrajzi szám alatt van nyilvántartva, 3 kat. hold 743 négyszögöl nagyságban, amiből 731 négyszögöl rét, 314 négyszögöl út és épület, 2 kat. hold 1298 négyszögöl pedig erdő.

Az erdő állományát bükk-, gyertyán-, szil-, juhar-, hársfafajok alkotják, melyek kora különböző.

A forrás a mellette álló kereszttel és szép kápolnával szí-

A bakonybéli Szentkút-forrás öreg erdőben.

Földvály Miksa felvétele.

vesen látogatott búcsújáró helye a környék katolikus lakóinak, kik nemcsak lelki megújódást találnak e szent helyen, hanem a mult nagy embereinek itteni példáin okulva, friss erőre is kapnak az élet küzdelmeiben.

Szent Gellértnek is — amint életrajzának megírója mondja — imádság és munka között folytak napjai. „Szorgalmasan, egészen a kimerülésig dolgozik”...

„Egy alkalommal a szellemi megerőltetéstől kifáradva aludni kezd, midőn egy szarvasüñő, talán már máskor is látva Szent Gellértet ebben a kis házikóban, egészen bátran bement hozzá és kis borjával együtt telepedett melléje. Hirtelen azonban egy farkastól üldözött hímszarvas nagy zörejjel éppen feléjük a kunyhóba törtet. A szarvasüñő megriad, elszalad, a szent mellett hagyja kis borját, mely rejtőzni akarván, a földre döntötte a tintát, amellyel Gellért írt. Ez haza vezette a kis állatot és kenyéren fölnevelte.”

„Miként együtt zengte társaival a zsoltárokat az Úr dicséretére, úgy velük dolgozott is; segített nekik az erdőirtásban, a fahordásban. Egy ilyen alkalommal, midőn fanyalábot vagy valami terhet vitt haza, az ajtó előtt egy hentergő farkast talált. Midőn látta, hogy a nyomorék állat meg van sebezve, kinyitotta az ajtót s beeresztette; itt aztán, amint a szent letette válláról terhét, a farkas odafeküdt lábai elé s el nem mozdult, míg csak Gellért meg nem gyógyította. Ettől fogva azután a kis szarvassal nála maradt s úgy összeszoktak, hogy sohasem bántották egymást, sőt együtt jártak ki a kapun a legelőre.”

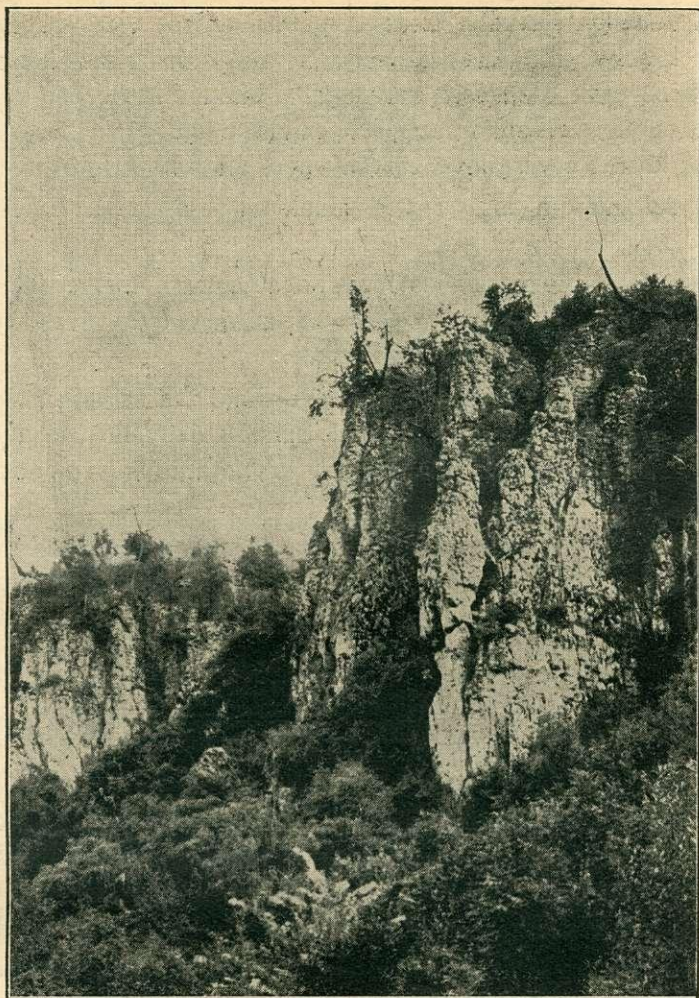
Hét évig remetéskedett itt Szent Gellért és valláserkölcsi életével nemcsak jó példát adott, hanem magyar nemzeti szempontból is áldásos működést fejtett ki.

Megérdemli tehát ez a hely, hogy megbecsüljük és kegyelettel fenntartsuk, elsősorban azért, hogy a kis erdő faállományához hozzá nem nyúlunk, ami kegyeleti, nemzeti, tájszépészeti és nem utoljára a forrás védelme szempontjából kívánatos, sőt elkerülhetetlenül szükséges is.

14. KERTESKŐ SZURDOKA.

A legenda szerint Koppány emberei Szent István győzelme után a Kerteskő szurdokába húzódtak s itt áldoztak pogány isteneiknek.

Itt kereste fel a vad katonákat több jámbor szerzetes, a szomszédos Bakonyból, hogy a kereszténységnek megnyerjék őket s később ebben a csendes magányban remetéskedett nem egy kontemplatív életet kereső barát.

A Bakonybél melletti Kerteskö sziklacsoport.

Földváry Miksa felvétele.

Ma is a bakonybéli Szent Benedek-rendi apátság birtokához tartozik ez a 210 m hosszú, 17—50 m széles s a sziklák által határolt résszel együtt egészben mintegy 7500 m² kiterjedésű terület.

A szurdok K—Ny irányú, É és D részén meredek sziklák tornyosulnak, hol apátsági erdővel határos, míg K. részén Antalháza-pusztával és a somhegyi legelővel szomszédos.

A fenéken bujkáló Gerence-patak esőzés vagy hóolvadás idején teljesen magának foglalja le az eróziós szurdok alját, egyébként csak csendesen folydogál a sziklás mederben a kristálytiszt víz s ilyenkor szikláról-sziklára ugorva, a bozóton és dudvák között átvergődve, néhány perc alatt bejárható a völgy.

A sziklák magassága a D oldalon 35—40 m, az É részen 25—30 m.

A völgy fenekét rendes üzemű erdő borítja, melyet üde televényes agyagon, mészkő felett 0.8 záródású 20 éves bükk-, gyertyán-, kőris-, égerállomány alkot.

Az üregekben borz és róka tartózkodik, a sziklák réseiben baglyok és vércsék tanyáznak. A sziklák árnyékos hasadékaiban dús zsákmányra tehet szert a botanikus (mohok és páfrányok).

Mivel a völgy sziklás lejtői járhatatlanok s feneke se jelent gazdasági értéket, célszerű volna ezt a 1½ kat. hold kiterjedésű szurdokot esetleg a szomszédos erdő köves részeivel kiegészítve véderdővé kijelölni.

15. AZ UGODI BIRTOKOSSÁG VÉDELMI TERÜLETE.

Egyrészt a fafajok érdekes elegyülése, másrészt az állomány magas kora miatt, de abból az okból is, hogy a birtokosságok és községek szintén részt vegyenek a természetvédelmi mozgalmakban és példát adjanak, célszerűnek látszik néhány községi és birtokossági erdőrészt is védelmi területté kijelölni.

Erre az ugodi volt úrbéreseket A) gazdasági osztályú erdejének több részlete alkalmas, nevezetesen az 1. tag a) és b); a 2. tag a), b), c); a 3. tag a), b); a 4. tag a), b), c); az 5. tag a); a 6. tag a); a 7. tag a); a 9. tag a) jelű részlete, összesen 200 kat. hold kiterjedésben, melyek átlagos kora a 100 évet meghaladja.

Az erdő talaja, mely homokos agyag, lombbal vagy gyeppel fedve, mészkavics felett; az egyes részletek kitettsége É, K és Ny. A termőhely a Feistmantel-féle fatermési táblák bükk és tölgy szálerdőre vonatkozó IV. th. A fafaj legnagyobbbrészt bükk, de több részletben 0.2—0.8 elegyarányban a tölgy és cser

is képviselve van. Az állomány magról kelt, általában jó növésű és egészséges. A sűrűség 0.3 és 0.9 között váltakozik.

A Hosszúhegy gerincén és annak K. oldalán húzódó sávban igen szép, öreg állomány foglal helyet, mely bükkből, kocsánytalan tölgyből és cserből áll. A kocsánytalan tölgyek nagyságát szemlélteti többek között a következő méret:

mellmagassági kerület 374 cm, csúcsmagassága 24 m,

mellmagassági kerület 380 cm, csúcsmagassága 26 m.

Az ugodi volt úrbéres birtokosságtól természetesen nem lehet kívánni azt, hogy az előbb említett 200 kat. holdat elfoglaló öreg állományokat kivétel nélkül érintetlenül hagyják és természeti emlékként örök időkre fenntartsák, viszont azonban a közérdekre és a tudományos célra való figyelemmel bizonyára nem fog elzárkózni megfelelő nagyságú területnek a kijelölésétől és megóvásától.

16. TEVELVARI ERDŐREZERVÁCIÓ.

Iharkút község határában a pápa—ugodi hitbizományhoz tartozó iharkúti erdőgondnokság kerületében, a Csollányos völgye és a Kobera-árok között a tevelvári gerinc alatt terül el az 50/a jelű erdőrész, mely 34 kat. hold kiterjedésű s melynek talaja sekély, sziklás, az árkokban televényes homokos agyag. Kitétsége DNy, a hegyoldal helyenként zord sziklákkal van ékesítve s 10° — 35° alatt hajlik. Az erdőrész fafajai: bükk 0.7, kőris 0.2, juhar és gyertyán 0.1. Az állomány három korú: 0.4 részben 160 éves, 0.4 részben 80 éves és 0.2 részben 30 éves, tehát igen érdekes.

Az átlagos famagasság 20 m.

17. A VASVÖLGYI REZERVÁCIÓ.

A veszprémi püspökség farkasgyepűi erdőhivatalának kezelése alatt áll a vasvölgyi erdő, mely Farkasgyepű község közelében, a Pápáról Veszprémbe vezető műút mentén fekszik.

A vidék előhegységi jellegű. Az éghajlat mérsékelt. Csapadékban elég dús, mely azonban nem egyenletesen oszlik el s nyáron gyakori a tartós szárazság.

Az alapkőzet a nummulith-mészkö, mely helyenként nagy tömbökben bújik a felszínre; kisebb részben mediterrán conglomerat fordul elő.

Őshonos fafaj a bükk. A tölgyet és cser mesterségesen telepítették meg. A termőhelyi viszonyok legjobban kedveznek a bükk és cser tenyészetének, kevésbé a tölgynek és a tűleve-lűeknek.

A vasvölgyi erdő 82/a jelű részlete 36.0 kat. hold kiterje-désű, északi kitettségu hegycsúcs, 15°—20° lejtéssel. Tengerszint feletti magassága 350—399 m.

Az állományt 130 éves bükk 0.8, kocsánytalan tölgy 0.1, gyertyán 0.1 alkotja. A fák kifogástalan növekedésűek és egészségesek.

A terep árkos-gödörös, a leghosszabb gödörben van a vas-völgyi forrás, mely a farkasgyepűi „Dr. Vass József gyermek-üdülőttelep és erdei iskola” részére szolgáltatja a vizet, hová azt felszivattyúzzák.

Minthogy a telep és iskola kizárólag ebből a forrásból kapja a szükséges vizet, sőt a község lakosságának egy része is innen hordja legfontosabb élelszükségleti cikkét és mivel a vas-völgyi erdő letarolása a legnagyobb valószínűség szerint maga után vonná a forrás kiapadását, vagy legalább is vízmennyisé-gének csökkenését, mind az üdülőttelepnek, mind pedig a köz-ségnek szinte létkérdése ennek az állománynak a fenntartása.

Kíváncsi volna ezt az erdőrészt ebből a célból véderdővé kijelölni. De ettől eltekintve, ez az erdőrész magamagáért is méltó a természeti emlékként való kijelölésre, hisz ilyen korú szép bükkös már nem sok van a Bakonyban.

18. A HALLGATÓI ERDŐ.

Az előbbivel szomszédos s más részletek útján össze is függ vele. Ugyancsak a veszprémi püspökség uradalmához tarto-zik, az erdő 84/a. részletét alkotja s 40.8 kat. hold kiterjedésű. Kitettsége É—ÉK, 5°—25° lejtésű oldalakon terül el, 340—390 m-nyire a tenger felett. A fafaj szintén nagyobbára bükk (0.6), emellett 0.3 elegyarányban a gyertyán és 0.1 elegyarányban a kocsánytalan tölgy, szil, juhar és hárs fordul elő. A faállomány

kora 120 év, kat. holdankénti fatömege 250 m³. A megmért bükkfák mellmagassági kerülete a következő: 280, 286, 300, 310, 328, 346, 370, 386.

Ez az erdőrészt nemcsak erdőgazdasági okokból értékes, hanem szépirodalmi szempontból is megbecsülendő és mivel a gyermeküdülőttelep és erdei iskola mellett fekszik, mint park-erdő volna kezelendő és jelenlegi állománya a fejsze alól mentesítendő.

19. A SZEGLEI BÜKKÖS.

Egyik kicsiny maradványa azoknak a felségeken szép bükkösöknek, amelyek valaha az egész Bakonyerdőt alkották s melyekből még a világháború befejezésének idejében is nagy kiterjedésű, érintetlen állományok borították az azóta kopasszá vált sivár mészkőoldalakat. Az akkor dühöngött éhes konjunktúra ezekbe is belevágta sóvárgó karmait és alig tíz év múltán bizony nem sok hírmondója maradt az ősi állományoknak.

A Papodhegy (646 m) nyúlványain Lókút alatt, Gyulafirátót község határában találjuk a nevezetes szeglei bükköst, mely a veszprémi káptalan tulajdona, 122 kat. hold kiterjedésű s a hatóságilag jóváhagyott üzemtervben tárgyalt uradalmi erdő 40. részletét alkotja.

Természetesen ez sem őserdő, mintahogy sem a Bakonyban, sem a mai Magyarország területén őserdő már nincsen, mindazonáltal bizonyos jóakarató elnézéssel és belemagyarázással valamelyes őserdőjelleg lehet a szeglei bükkösben felfedezni.

Az erdő fekvése lankás; két árok találkozásánál és azok partján, mészkő feletti közepes minőségű erdei talajon terül, helyenkint a felszínre kibúvó sziklával, melyek egyik csoportozata mohos oldalaival festői látványt nyújt.

Főfajta a bükk (0.8), amelynek társaságában 0.2 elegyarányban gyertyán, szil, juhar, vadcserecsnye él, 0.5—0.7 záródásban.

A faállomány kora 100—250 év, a fent említett fafajok néhány éves újjáéledésével.

Az öreg bükkfák közül 30—35 m magasság mellett a követ-

kező mellmagassági kerületeket mértük: 306, 309, 345, 407 cm.

Az anyafák utódain kívül dr. Rédl Rezső a következő umbrofil-növényeket találta: az egyvirágú gyöngyperjét (*Melica uniflora*), a kapotnyakot (*Asarum europaeum*), a kétlevelű kosbort (*Platanthera bifolia*), az erdei madársósokát (*Axalis acetosella*), a gombernyőt (*Sanicula europaea*), az erdei turbotyát (*Anthriscus silvester*), a sárga árvacsalánt (*Lamium galeobdolon*), a göcsös görvélyfüvet (*Scrophularia nodosa*), a magyar varfüvet (*Knautia drymeia*).

Az erdő záródásának előbb említett mértékéből látható, hogy az állomány már meglehetősen meg van ritkítva, mindazonáltal, ha az erdőbirtokos a további fahasználatokat beszünteti, a szeglei bükkös mind koránál, mind kiterjedésénél fogva számottevő természetvédelmi rezerváció lesz.

20. KABHEGYI BÜKKÖSÖK.

A Kabhegyen (601 m) és oldalán alkalmazott lékelő ernyős vágásoknak az egész vonalon való beállításával az érintetlen, idős állományok már a múlté; legtöbbje természetes felújítás alatt áll, vagy teljesen ki van használva.

Az alant tárgyalt részleteken kívül egyes öreg bükkfák imitt-amott ugyan még állanak, ezek sorsa azonban meg van pecsételve, ami a bükknek árnyékot kedvelő természeténél fogva érthető.

Hogy a kabhegyi szép bükkösöknek is legyen hírmondója, a nagyvázsonyi uradalomban két részletet jelölünk meg mint fenntartásra érdemeset:

a) az Űrkútra hajló K domboldalon álló bükkös 2 kat. hold kiterjedésben, mely mészkő feletti kevés lombbal fedett fűtakaró nélküli törmelékes, kavicsos erdei talajon áll, 0.5—0.7 záródásra meg van ugyan ritkítva, de szép, egyenes növesű, egészséges állományt alkotva még soká élélhet. Mai kora 100—110 év.

b) A Kabhegy ÉNy. oldalán, ugyancsak a nagyvázsonyi uradalom területén az E/5. részlethől legalább 2 kat. holdat kellene fenntartani. Ez szintén 100—110 éves bükk (0.8), gyertyán (0.2) állomány 0.6 záródásban. Talaja dolomit feletti,

A nagyvázsonyi uradalom 130 éves bükköse a Kabhegyen.
Földváry Miksa felvétele.

bazalt tuskókkal, kötörmelékkal fedett erdei talaj. Az állomány erősen volt ritkítva.

21. AZ AJKAI VOLT ŰRBÉRESEK REZERVÁCIÓJA.

A birtokosságnak jóváhagyott üzemterv szerint kezelt erdeje 3. tag *e*) részletének 8.3 kat. holdja megfelelne természetvédelmi területnek. A mély, televényes, homokos agyagtalajon álló erdő kereken 100 éves bükk (0.4), gyertyán (0.3), cser (0.3) állománnyal, mely 0.7 sűrűségű, magról kelt, egészséges.

22. A CSÉKÚTI VOLT ŰRBÉRESEK BÜKKÖSE.

A volt űrbéres birtokosságnak az erdeje, melyhez ez a bükkös tartozik, szintén jóváhagyott üzemterv szerinti kezelés és állami ellátás alatt áll. A természetvédelmi területnek javasolt rész 43.5 kat hold kiterjedésű s az erdő 1. tag *a*) és *b*), továbbá a 2. tag *a*), *b*) és *c*) részleteit foglalja magában, melyek talaja középmező homokos agyag, helyenként kavicsos, gyér fű- és lombtakaróval. Kitétsége ÉK.—ÉNy., lejtése

1°—30°. A faállomány bükk, egyes foltokban 0.4 elegyarányig elvénhedt nyír fordul elő. A bükk átlagos kora 110 év, a nyíré 60 év. A sűrűség csak 0.3—0.6.

23. A PADRAGI VOLT ÚRBÉRESEK ÖREG ERDŐRÉSZEI.

A községi és birtokossági erdők sorában szinte szokatlanul sok a padrai volt úrbéreseknél állami kezelés alatt álló erdőbirtokán az idős állomány.

Bárcsak más helyen is ennyire megkímélték volna az erdőben rejlő tőkét, akkor a megalkotandó természetvédelmi törvény végrehajtása alkalmával sem kellene sokat törni a fejünket azon, hogy most már tulajdonképpen mit is védjünk meg és tartsunk fenn a természetnek nálunk ma oly kevés kincseiből, mert tagadhatatlanul maga az erdő, az abban élő fauna és flóra, az erdő termőhelye és környezete nyújtja mondhatni kizárólag a kijelölésre és megóvásra méltó objektumokat.

Hogy a kijelölés alkalmával válogatni lehessen, az alábbiakban közöljük mindazokat az erdőrészeket, melyek a padragi volt úrbéreseknél erdejében természetvédelmi szempontból szóba jöhetnek:

a) Az A) gazdasági osztály 3. tag c) részlete 16.9 kat. hold kiterjedésű; talaja sekély, kavicsos, helyenként sziklás, homokos agyag, mészkő felett lombtakaróval és gyér fűvel fedve; ÉK. kitettségű 1°—18° lejtten; termőhelyi osztálya az általános fatermési táblák törzs- és bükkszálerdőre vonatkozó V. th. o.; faállománya 0.7 elegyarányban bükk, 0.3 elegyarányban cser, magról kelt, részben túlkoros állomány, átlagos kora 135 év, sűrűsége 0.4; fokozatos kihasználás alatt áll.

b) Ugyanannak a birtoknak 5. tag a) részlete 12.4 kat. hold kiterjedésben. Leírása főbb vonásokban egyezik az előbbivel, mégis abban tér el, hogy talaja nem sziklás, lejtése enyhébb, a faállományban, melynek sűrűsége 0.3, szórta tölgy, gyertyán, juhar és vadkörte is előfordul.

c) Szóba jöhet az 5. tag b) részlete is, mely még enyhébb lejtésű és jobb talajú, mint az a) alatti részlet. Faállománya:

cser 0.6, bükk 0.2, juhar 0.2, sok vadkörte, sűrűsége 0.2. Kora 135 év. Ennek a részletnek kiterjedése 15.0 kat. hold.

d) Végül a 6. tag a) részletét kell megmélitenünk 11.4 kat. hold kiterjedéssel, melynek talaja helyenként sziklás, kitettsége ÉNy., É., ÉK.; termőhelyi osztálya az általános fatermési táblák tölgy- és bükkszálerdőre vonatkozó IV. tho. o. Faállománya: cser 0.5, bükk 0.5, sűrűsége 0.3. Átlagos kora 130 év.

24. A SZENTLÉLEKI REZERVÁCIÓ.

Idilikus, hangulatos hely ez a rezerváció, mely a Lesence völgyének erdős oldalán Esterházy János gróf lesenceistvándi erdejének 13. b) és 13. c) részletét alkotja és egy régi pálos-kolostor romjait s forrást rejt magában.

Ebből a két erdőrészletből ma már csak mintegy 10 kat. holdon van meg az öreg faállomány, melyet 0.9 sűrűség mellett 81—110 éves bükk, hárs, szil, magas kőris, juhar, tölgy, cser, gyertyán és vadcserezsnye alkot.

A talaj mély, homokos agyag bazaltkitöréssel, kitettsége K., lejtése 5° — 25° , tengerszint feletti magassága 170—250 m.

A hajdani pálos-kolostorból csak a falak lábazata maradt fenn, melyet betemet a zizegve hulló falevél ép úgy, mint a körülötte heverő mohos szürke bazalttömböket és a sziklafal alól előbugyogó kristálytiszta vízü szentléleki forrást, mely valaha szépen volt foglalva, most azonban csupán néhány téglá mered ki felette.

Mivel a fennálló 10 kat. hold mint rezerváció eléggé kicsiny, célszerű lesz azt a szomszédos 14. tag K. részéből megfelelő nagyságú területtel kiegészíteni. Ezt a bazaltkitöréses részt is közel 100 éves bük, juhar, tölgy, gyertyán, szil és kőris faállomány borítja.

Egyrészt a helynek történelmi nagy multjára való tekintettel, másrészt tájszépészeti szempontból és érdekes elegyarányú faállományának megmentése céljából figyelemmel az erdőrész meredek, sziklás fekvésére és talajviszonyaira, kívánatos lesz azt véderdővé kijelölni és a faállomány kihasználásától eltekinteni.

25. A TÁTIKAI VÉDERDŐREZERVÁCIÓ.

Kisfaludy Sándor bájos regéjéből közismertté vált ez a 413 m magas bazaltkúp és a tetején omladozó vár, melyet még a XIII. században Tadenka (Tátika) épített s mely ma Festetics Tassziló hercegé.

Bennünket nem annyira a várrom, mint inkább az alatta elterülő s a csonka hegykúp lejtőit borító véderdő érdekel, melynek faállománya a fák koránál, elegyülésénél és méreténél fogva a mai Magyarországon szinte páratlan.

A véderdő egész kiterjedése 129.2 kat. hold, Zalaszántó község határában fekszik s a hatóságilag jóváhagyott üzemterv 66—71. tagjait foglalja magában, nyolcszögalakban körülölelve a Tátika kúpján álló várromot.

A vulkánikus kúp oldalai némely helyen igen meredek, néhol függőleges sziklafalakban szaladnak a mélységbe.

A talaj mély, homokos agyag bazalt felett; a felszínen tömbök. Kitétség minden égitáj felé, a lejtés szöge 5° — 30° , a tengerszint feletti magasság 321—413 m.

Az állományt alkotó fafaj nagyobbára bükk, mely tölgygyel, hárssal, cserrel, gyertyánnal, szillel, juharral, kőrisselel elegyül 0.5—0.8 sűrűség mellett.

A fák kora különböző: 50—200 éves, de találhatók több százéves egyedek is. Az átlagos famagasság 20—23 m.

Néhány törzs méretei a következők:

bükk mellmagassági kerülete	344	cm,	famagassága	25	m
„	„	„	382	„	26 „
„	„	„	360	„	26 „
„	„	„	620	„	28 „
„	„	„	420	„	28 „
„	„	„	576	„	20 „
hegyi szil	„	„	655	„	22 „
„	„	„	550	„	25 „

Ezekből a méretekből látható, hogy egy nem mindennapi állománnyal van dolgunk, mely tehát feltétlen kíméletet érdemel.

Tátikai véderdő részlete az előtérben 450 m területű bükkcsonk.

Földvály Miksa felvétele.

A véderdőnek természetvédelmi területté való minősítése semmiféle nehézségbe nem ütközik, mivel a birtokos a legnagyobb fokú őrzést és óvást rendelte el és igen nagy becsben tartja ezt a kétségtelenül szinte egyedülálló természeti ritkaságot, melynek értékét még emeli romantikája, költészete és történelmi multja.

26. A SÜMEGI VÁROLDAL.

Jelenleg nagy részében még kopár, de a csonka kúp alsó gyepes felének befásítása tervbe van véve, minek megtörténte után ez a kúp palástjának a várrom alatt lévő felső sziklás részével még inkább fogja emelni a nagy helyen fekvő rom festői képét.

A várhegy a veszprémi püspökség tulajdona.

A tetején álló várrom egyike a legnagyobbaknak a Bakonyban.

Dr. Lóczy Lajos szerint a sümegi várhegy a tengeri abrázió remek példája, tehát mint ilyen is figyelmet érdemel a tudomány szempontjából.

A sümegi vár és kastély a beerdősítés alatt álló várhegygyel.
Földváry Miksa felvétele.

Az egész terület 30.6 kat. hold, amelynek fele a vár alatti sziklás részre esik, míg alsó gyepes része 14.9 kat. hold kiterjedésben befásításra van kijelölve.

Talaja mészkő anyakőzetén képződött sekély, igen száraz, televényben szegény mésztalaj, sok helyen sziklakibúvásokkal. Lejtje 35° — 45° .

Az alsó részeknek feketefenyővel történt befásítása után

egyszersmindenkorra megszűnik a birkával való legeltetés, ami nem is volt méltó a várhoz, mint műemlékhez, másrészt maga Sümeg község szépségét is emelni fogja a várhegyet borító örökzöld erdő, mely azonban elsősorban a várromnak, mint műemléknek fog díszes keretül szolgálni.

27. NAGY-SOMLÓ.

Méltó versenytársa a Badacsonynak és Szentgyörgyhegynak; legfeljebb annyiban van ezekkel az előkelő helyekkel szemben kisebbségben, hogy távol fekszik a gyönyörűsége Batontól.

Ott emelkedik 435 m magasságra a Kisalföld síkságából, mint egy óriási sziget, mely három kúpszeletből álló hatalmas testével már messziről magára vonja a figyelmet.

A homlokát koszorúzó függőleges bazaltoszlopok és vízszintes sziklalapok a levegőn gyorsan elváltoznak, ennél fogva kövezésre nem alkalmasak.

Ez volt eddig a hegy szerencséje, mert különben már régen kikezdték volna.

Remélhető azonban, hogy a jövőben egyéb szempontok is fogják ezt a szép hegyet megvédeni.

A hegy palástjának nagy részét szőlők borítják, melyek a világhírű zamatos somlai bort termik. A legfelső csonkakúpot bazalt sziklák övezik, melyek közeit csenevész növésű tölgy, mezei juhar, vadrkörte, szagos meggyfa alkotta szövevényes sűrű bozótja tölti ki; a hegy tetején, a hullámos fennsíkon pedig szántóföldek és szőlők facsoportokkal, erdőfoltokkal és szőlőparlagokkal váltakoznak.

Köröskörül a hegy peremén egy kimagasló szikla áll őrt, É. részén pedig a még eléggé ép Somlóvár romjai idézik fel lelkünkben a múlt dicső emlékeit.

Természetvédelmi szempontból a Somlóhegynak ez a legfelső pereme a Somlóvár romjaival a fontos és figyelemre méltó, melyet az esetleges rombolástól teljes erőnkől meg kell óvnunk és kímélnünk.

(Folytatjuk.)